

SXEDIO-B.40

31.10.88: (Μέρος 6ο): ΣΤΟ ΠΟΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΕΤΑΙ ΟΤΙ ΟΙ ΗΠΑ ΣΥΝΕΒΑΛΑΝ ΕΝΕΡΓΑ ΣΤΗΝ ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΑΝΑΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΑΦΟΥ ΔΙΑΒΕΒΑΙΩΣΑΝ ΤΟΝ ΙΩΑΝΝΙΔΗ ΟΤΙ ΔΕΝ ΘΑ ΕΠΕΝΕΒΑΙΝΕ Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΕΝΩ ΟΙ ΙΔΙΕΣ ΗΘΕΛΑΝ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ. ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ Η ΒΡΕΤΤΑΝΙΑ ΕΠΙΚΡΙΝΕΤΑΙ ΟΤΙ ΠΑΡΕΛΕΙΨΕ ΝΑ ΕΠΕΜΒΕΙ ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΟ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ ΠΑΡΟΤΙ ΕΙΧΕ ΚΑΙ ΤΟ ΝΟΜΙΜΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΗΘΙΚΗ ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΩΣ ΕΓΓΥΗΤΡΙΑ ΔΥΝΑΜΗ

Στο έκτο μέρος του πορίσματος της Εξεταστικής Επιτροπής της Βουλής των Ελλήνων (πλειοψηφία) επιρρίπτονται βαριές ευθύνες τόσο στις Ηνωμένες Πολιτείες όσο και στη Βρετανία για το πραξικόπημα στη Κύπρο.

Για τις Ηνωμένες Πολιτείες τονίζεται ότι "σαφώς τεκμαίρεται ότι οι ΗΠΑ συμμετείχαν ενεργά στη λήψη της απόφασης για ανατροπή του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, διαβεβαιώνοντας τον Ιωαννίδη ότι δεν θα επενέβαινε η Τουρκία και ότι γι' αυτές θα ήταν επιθυμητή η απομάκρυνση του Μακαρίου από την Προεδρία της κυπριακής Δημοκρατίας γιατί ήταν επικίνδυνος για την ασφάλεια της Δύσης, αφού ο ίδιος ο Κίσιγκερ τον είχε αποκαλέσει "Κάστρο της Μεσογείου"

Για το ρόλο της Βρετανίας αναφέρεται ότι "παρέλειψε να επέμβει προ και μετά το πραξικόπημα, παρότι είχε και το νόμιμο δικαίωμα και την ηθικήν υποχρέωση ως εγγυήτρια δύναμη, αλλά και τη στρατιωτική ικανότητα".

Αναφέρεται στα πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων για το ρόλο των δυο αυτών χωρών (Το Κυπριακό στη Βουλή των Ελλήνων, τόμος Δ **1974-1989**, συλλογή των κειμένων και επιμέλεια από τον επιστημονικό συνεργάτη της διευθύνσεως επιστημονικών μελετών της Βουλής Τριαντάφυλλο Γεροζήση):

8. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΞΕΝΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΑΠΟΦΣΗ ΓΙΑ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ ΚΑΙ ΣΤΗ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ

Όπως προκύπτει από τη κατάθεση που δωσε ο κατά το '74 πρεσβευτής των ΗΠΑ στην Αθήνα κ. Τάσκα στην Υποεπιτροπή του Κογκρέσσου, ο Ιωαννίδης, διατηρούσε άμεση επαφή με το σταθμάρχη της ΣΙΑ στην Αθήνα (βλ. σελ. 22 της μετάφρασης από την κατάθεση Τάσκα).

Επίσης από την κατάθεση Γκιζίκη στις 24.2.87 προκύπτει ότι ο Ιωαννίδης προκειμένου να κάμψει τους δισταγμούς των Γκιζίκη, Μπονάνου και Ανδρουτσοπούλου, τους διαβεβαίωσε ότι είχε:

"... συνεχείς και έντονες υποσχέσεις και εγγυήσεις από όλους τους ενδιαφερομένους και ότι από τας ΗΠΑ..." ότι σε περίπτωση πραξικοπήματος κατά του Μακαρίου η Τουρκία δεν θα επενέβαινε".

Τη διαβεβαίωση αυτή ο Ιωαννίδης την επανέλαβε επανειλημμένα, μιλώντας για "εγγυήσεις", "πράσινο φως" και παρόμοια, όπως αυτό προκύπτει από τις καταθέσεις των Γεωργίτση, Κομπόκη, Παλαΐνη, Πηλιχού κλπ.

Επίσης από την 17.4.75 έκθεση του Αρχηγού του Ναυτικού αντιναύρχου Αραπάκη προς τον τότε πρωθυπουργό Κωνσταντίνο Καραμανλή, προκύπτει ότι ο Ιωαννίδης, όταν ανεχώρησε για να εκτίσει την εξάμηνη αργία που του επιβλήθηκε από την Κυβέρνηση Καραμανλή είπε στον Αραπάκη "...Κύριε Αρχηγέ, όταν κάποτε πληροφορηθείτε τα εις χείρας μου στοιχεία και τας ενθαρρύνσεις ας είχαν θα με δικαιολογήσετε..."

Και ο Αραπάκης προσθέτει ότι η φράση αυτή αφορούσε το πραξικόπημα στην Κύπρο.

Την άποψη για ανάμειξη των ΗΠΑ και μάλιστα του ιδίου του Κίσιγκερ που την εποχή αυτή λόγω και της κρίσης του Γουότεργκετ, η οποία συντάραζε την προεδρία του Νίξον, εμφανιζόταν με αυξημένες δυνατότητες στη σχεδίαση και στην οργάνωση του πραξικοπήματος κατά του Μακαρίου, όπως και

γενικότερα στην πρόκληση και στην πορεία της όλης κυπριακής τραγωδίας του καλοκαιριού του 1974 υποστηρίζει και ο τέως (κατά την τετραετία 1969-1973) Υφυπουργός Οικονομικών της Κυβέρνησης Νίξον κ. Ευγένιος Ρωσσίδης σε συνέντευξη του προς τον ανταποκριτή στην Ουάσιγκτον της Εφημερίδος των Αθηνών "Καθημερινή" κ. Αλ. Παπαχελά, η οποία συνέντευξη, δημοσιεύτηκε στην έγκριτη αυτή εφημερίδα (Φ. της 28.7.87).

Στη συνέντευξη αυτή αποκαλύπτεται ότι:

α. Την επομένη του πραξικοπήματος (16.7.74) ο πρέσβυς των ΗΠΑ στη Λευκωσία ήρθε, ύστερα από εντολή του Κίσσιγκερ, σε επαφή με τον εκπρόσωπο της "Κυβέρνησης Σαμψών" και,

β. Ο εκπρόσωπος του **STATE DEPARTMENT** δήλωσε και η δήλωση του δημοσιεύτηκε στην πρώτη σελίδα των **NEW YORK TIMES** ότι οι ΗΠΑ δεν έχουν ακόμα αποφασίσει ποια από τις δυο Κυβερνήσεις (Μακαρίου και Σαμψών) αναγνωρίζουν, αλλά κλίνουν υπέρ της Κυβέρνησης "Σαμψών" κλπ.

Και όλα αυτά τη στιγμή που όλες οι κυβερνήσεις των Μεγάλων χωρών αναγνώριζαν και υποδέχονταν θερμά στον ΟΗΕ τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο.

Επίσης από την κατάθεση Τάσκα στην υποεπιτροπή του Κογκρέσσου προκύπτει ότι αυτός όταν ο υπεύθυνος του Γραφείου Κυπριακών Υποθέσεων του **STATE DEPARTMENT** των ΗΠΑ **TOM BOYATT** (Τόμ Μπόγιατ) έστειλε μηνύματα -τηλεγραφήματα για να βρει τον Ιωαννίδη και να τον αποτρέψει να προβεί σε οποιαδήποτε ενέργεια κατά του Μακαρίου, αρνήθηκε να επικοινωνήσει με τον Ιωαννίδη και μάλιστα μετά την επιμονή του Μπόγιατ επικοινωνήσε με τον τότε Υπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ **JOE SISCO** (Τζόε γνωστός περισσότερο ως Τζο Σίσκο) και τον έπεισε να μη επιμείνουν γιατί δεν υπήρχε λόγος.

Εδώ να σημειωθεί και επισημανθεί ότι από τις καταθέσεις των Αγγ. Βλάχου, τότε Γενικού Γραμματέα του ΥΠ.ΕΕ και Ευάγγ. Αβέρωφ προκύπτει ότι ο Τάσκα, τότε πρεσβευτής των ΗΠΑ στην Αθήνα έδειχνε τα

παραπάνω τηλεγραφήματα-μηνύματα του **STATE DEPARTMENT** (για παρέμβαση στον Ιωαννίδη για να μη κινηθεί εναντίον του Μακαρίου) από τις **23** ή **24** Ιουνίου **1974** (βλ. κατάθεση Αγγ. Βλάχου) και διαμαρτυρόταν ότι δεν μπορούσε να βρει τον Ιωαννίδη να του μεταβιβάσει το μήνυμα, γεγονός που έρχεται σε άμεση αντίθεση με τα όσα αυτός καταθέτει στην υποεπιτροπή του Κογκρέσσου.

Από όλα τα παραπάνω στοιχεία κατά τη γνώμη της πλειοψηφίας της Επιτροπής σαφώς τεκμαίρεται ότι οι ΗΠΑ συμμετείχαν ενεργά στη λήψη της απόφασης για ανατροπή του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, διαβεβαιώνοντας τον Ιωαννίδη ότι δεν θα επενέβαινε η Τουρκία και ότι γι' αυτές θα ήταν επιθυμητή η απομάκρυνση του Μακαρίου από την Προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας γιατί ήταν επικίνδυνος για την ασφάλεια της Δύσης, αφού ο ίδιος ο Κίσιγκερ τον είχε αποκαλέσει "Κάστρο της Μεσογείου".

Πέρα όμως από την ενεργό συμμετοχή τους συμμετείχαν και με την επίμονη άρνηση τους να αποτρέψουν τη εκδήλωση του πραξικοπήματος όπως αντίστοιχα είχαν κάνει άλλη φορά όταν απέτρεψαν το πραξικόπημα του Φεβρουαρίου του **1972**. Αρνηση, η οποία εδραίωσε στον Ιωαννίδη την πεποίθηση ότι έχει το πράσινο φως των ΗΠΑ για την ανατροπή του Μακαρίου.

Γι' αυτό άλλωστε και όταν εκδηλώθηκε η τουρκική εισβολή ο Ιωαννίδης, απευθυνόμενος προς τον

Σίσκο του είπε: "...μας εξαπατήσατε...". φράση που δεν ήταν προσχηματική (όπως κακώς την εκλαμβάνει στην κατάθεση τους ο αρχηγός της Αεροπορίας Παπανικολάου και στην από **17.4.75** έκθεση του προς τον τότε Πρωθυπουργό Κωνσταντίνο Καραμανλή ο Αρχηγός Ναυτικού Αραπάκης" αλλά αληθινή έκρηξη του.

Εδώ επίσης πρέπει να σημειωθεί ότι κατά την γνώμη της πλειοψηφίας της Επιτροπής, η επίδειξη από τον Τάσκα των τηλεγραφημάτων Κίσιγκερ ή μάλλον του Μπόγιατ στους Βλάχο και Αβέρωφ και η παράλληλη διαμαρτυρία του ότι δεν τον δέχεται ο Ιωαννίδης

(γεγονός που έρχεται σε άμεση αντίθεση με τη ίδια την κατάθεση του στην υποεπιτροπή του Κογκρέσσου) μόνο ως προσχηματική ενέργεια μπορεί να χαρακτηριστεί και ως προσπάθεια δημιουργίας "άλλοθι" για να αποφύγουν την κατηγορία ότι συνέβαλαν, οι ΗΠΑ, θετικά στη λήψη της απόφασης για την ανατροπή του Μακαρίου με παραπέρα σκοπό την επέμβαση της Τουρκίας για την πραγματοποίηση του σχεδίου συγκυριαρχίας στην Κύπρο, σχεδίου που ανέπτυξε εμπειριστατωμένα ο αρχηγός ΓΕΕΘΑ Νικ. Κουρής στην από **5.11.87** κατάθεση του.

Αντίθετα με όσα παραπάνω εκτίθενται η μειοψηφία των μελών της Επιτροπής που τοποθετήθηκαν κατά την προφορική συζήτηση στην Ολομέλεια της Επιτροπής, υποστήριξαν ότι οι ΗΠΑ δεν είναι δυνατόν με τα υπάρχοντα στοιχεία να γίνει δεκτό ότι συμμετείχαν θετικά στη διαμόρφωση της απόφασης για την ανατροπή του Μακαρίου. Το μόνο που είναι δυνατόν να υποστηριχθεί βάσιμα είναι ότι συνέβαλαν με κάποια αδράνεια τους στο να μην αποθαρρύνουν τους πραξικοπηματίες από το να προβούν στην υλοποίηση της απόφασης τους.

Η Αγγλία παρέλειψε να επέμβει προ και μετά το πραξικόπημα, παρότι είχε και το νόμιμο δικαίωμα και την ηθική υποχρέωση ως εγγυήτρια δύναμη, αλλά και τη στρατιωτική ικανότητα.

9. ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑΤΟΣ

Η ηγεσία της χούντας των Αθηνών και επί Γ. Παπαδόπουλου και επί Ιωαννίδη θεωρούσε ότι ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ήταν επικίνδυνος και εθνικά απαράδεκτος. Κι' αυτό γιατί δεν έπαιρνε μέτρα κατά των Κυπρίων κομμουνιστών, ανεχόταν τη συμπεριφορά τους και προμηθευόταν όπλα από την ανατολική Ευρώπη (βλ. κατάθεση Τάσκα, σελ. **28** της μετάφρασης).

Του καταλόγιζαν επίσης ότι ανεχόταν και υπέθαλπε κινήσεις και προσπάθειες αντίδρασης κατά της χούντας των Αθηνών που γίνονταν από Έλληνες αντιχουντικούς, οι οποίοι δρούσαν στην Κύπρο (βλ.

κατάθεση αντιστρατήγου Καρούσου) ακόμα δε και ότι δεχόταν και συζητούσε με Έλληνες πολιτικούς, πράγμα που είχε ως αποτέλεσμα να κυκλοφορούν φήμες στην Κύπρο, ότι ο τέως βασιλιάς ετοίμαζε κυβέρνηση εξορίας που θα την εγκαθίδρουσε στην Κύπρο (βλ. κατάθεση αντ/ρχη Γρ. Λαμπρινού). Επί πλέον του απέδιδαν ότι προσπαθούσε να αντισταθεί σθεναρά και θετικά στα σχέδια της χούντας για πλήρη έλεγχο της Εθνοφρουράς (βλ. καταθέσεις Καρούσου, Μπονάνου, Παλαΐνη και ειδικότερα αντιπαραθέσεις για τον τρόπο επιλογής των εφέδρων αξιωματικών κλπ) και ακόμα ότι είχε προοπτική να ουδετεροποιήσει το νησί γεγονός που εξώθησε τον τότε Υπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ να δηλώσει δημόσια ότι ο Μακάριος είναι ο Κάστρο της Μεσογείου και ως εκ τούτου επικίνδυνος για την ασφάλεια της Δύσης.

Τις απόψεις αυτές υποστηρίζει και ο δικτάτορα Γ. Παπαδόπουλος, (γι' αυτό το Φεβρουάριο του 1972 αποφάσισε και αποπειράθηκε να ανατρέψει το Μακάριο) και ο εν συνεχεία δικτάτορας Δ. Ιωαννίδης, ο οποίος επανέλαβε την απόπειρα του Παπαδόπουλου με επιτυχία, αφού τη φορά αυτή οι ΗΠΑ, συνειδητά, δεν επέμβησαν για να τον σταματήσουν, όπως είχαν κάνει στην απόπειρα του Παπαδόπουλου, γεγονός που έδωσε πρόσθετη αιτία στον Ιωαννίδη να πιστεύει ότι οι ΗΠΑ ευνοούσαν την ανατροπή του Μακαρίου.

Και όπως προαναφέρεται δεν ήταν το μοναδικό στοιχείο για την αποδοχή από τις ΗΠΑ του πραξικοπήματος κατά του Μακαρίου.

Βέβαια οι "πάτρωνες" του Ιωαννίδη όπως αυτό τελικά αποδείχθηκε από τα γεγονότα που επακολούθησαν, δεν στόχευαν μόνο στην αντικατάσταση του Μακαρίου στην Προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας αλλά παράλληλα επεδίωκαν και την παρχώρηση είτε με συμφωνία της χούντας των Αθηνών (βλ. πρόταση Σίσκο για παραχώρηση κάποιου διεξόδου στη θάλασσα, στην Τουρκία) είτε με στρατιωτική επέμβαση της Τουρκίας κάποιου τμήματος του νησιού, ώστε να εξασφαλιστούν από μία πιθανή ουδετεροποίηση της Κύπρου και να μπορούν να

διατηρούν τον έλεγχο σ' όλη την περιοχή της Μέσης Ανατολής (βλ. σχετική εμπειριστατωμένη ανάλυση του Α/ΓΕΕΘΑ πτέραρχου Νικ. Κουρή στην κατάθεση του της 3.11.87).

Τον απώτερο αυτό σκοπό αυτοί, που έρχονταν σε επικοινωνία με τον Ιωαννίδη (σταθμάρχης της ΣΙΑ στην Αθήνα κλπ) δεν πρέπει να τον ανακοίνωσαν σ' αυτόν, άποψη που ενισχύεται και από την έκρηξη του Ιωαννίδη στη σύσκεψη με το Σίσκο. Έκρηξη που δεν είναι δυνατόν να δικαιοληγηθεί παρά μόνον αν προηγουμένως ο Σίσκο ή αντιπρόσωποι του είχαν διαβεβαιώσει τον Ιωαννίδη ότι η Τουρκία δεν πρόκειται να επέμβει στρατιωτικά στην Κύπρο με αφορμή το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου.

Η πιο πάνω άποψη για τα απώτερα σχέδια των ΗΠΑ για συγκυριαρχία ή διχοτόμηση της Κύπρου, ενισχύεται και από το διάγγελμα της 15.7.74 του Μακαρίου με το οποίο κατάγγειλε ρητά τη χούντα των Αθηνών, ότι με την ενέργεια της εναντίον του διευκόλυνε τα σχέδια διχοτόμησης του νησιού.

Σύμφωνα, λοιπόν, μ' όλα τα παραπάνω, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ο ισχυρισμός που προβλήθηκε από αρκετούς μάρτυρες, ότι δηλαδή η αιτία του πραξικοπήματος της 15.7.74 ήταν η αντίδραση του Μακαρίου στα δήθεν σχέδια της χούντας για την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, δεν ευσταθεί.

Δεν είναι δυνατόν να γίνει από πολιτικό όργανο δεκτό ότι οι πρωταγωνιστές της τραγωδίας της Κύπρου, Ιωαννίδης κλπ, πίστευαν στο εφικτό της Ένωσης αφού όπως κατέθεσαν και ο Γκιζίκης και ο Μπονάνος φοβόντουσαν να συμφωνήσουν με τη πρόταση του Ιωαννίδη, γιατί υπήρχε κίνδυνος να επέμβει η Τουρκία, η οποία βέβαια δεν θα παρέμενε αδρανής σε περίπτωση ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα.

Πιθανόν η χούντα των Αθηνών να είχε σαν απώτερη βλέψη-όνειρο την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, αλλά γνώριζε πολύ καλά ότι αυτό ήταν αδύνατο να πραγματοποιηθεί, αν οι ΗΠΑ δεν έδιναν το πράσινο φως, γεγονός που μας οδηγεί στο συμπέρασμα τούτο

σύνθημα "ένωση" το συντηρούσαν οι επικεφαλής της χούντας απλά και μόνο για να ζυμώνουν τους κατώτερους αξιωματικούς, ώστε να στηρίζουν τις οποιεσδήποτε επιλογές τους, τις οποίες μόνο εκείνοι που ήταν πολύ κοντά τους ε γνώριζαν.

Επίσης το επιχείρημα που προβλήθηκε από τους πρωταγωνιστές της κυπριακής τραγωδίας ότι δηλαδή το πραξικόπημα προκλήθηκε από την επιστολή του Μακαρίου της **2.7.1974** είναι όπως αποδείχθηκε από τα παραπάνω αβάσιμο και τέλεια προσχηματικό.

Επίσης αβάσιμο και προσχηματικό είναι και το επιχείρημα ότι οι τούρκοι εισέβαλαν στην Κύπρο γιατί τους κάλεσε ο Μακάριος κατά την ομιλία του στον ΟΗΕ και ο Γ. Μαύρος στο **BBC** λέγοντας ότι η Τουρκία έχει ευθύνες ως εγγυήτρια δύναμη κλπ.

Η Τουρκία ήταν στρατιωτικά έτοιμη να επέμβει στην Κύπρο (βλ. κατάθεση Σημαιοφορίδη) και караδοκούσε περιμένοντας μόνο την αφορμή που της την έδωσε η χούντα των Αθηνών με την ανατροπή του Μακαρίου, η οποία έγινε με την προτροπή και τις ευλογίες των ΗΠΑ καθώς και με την ανοχή της Αγγλίας, αλλά και της σοβιετικής ένωσης.

Κατά τη μειοψηφία δεν στοιχειθετείται από το αποδεικτικό υλικό ότι αποδεχόταν τον προφανώς επαπειλούμενο κίνδυνο έκρηξης πολέμου μεταξύ δύο μελών της Ατλαντικής συμμαχίας (Ελλάδος, Τουρκίας).

Αλλωστε η ίδια η Κυβέρνηση των ΗΠΑ απέτρεψε το από τον Παπαδόπουλο σχεδιαζόμενο πραξικόπημα κατά του Μακαρίου το **1972**).